

Sygn. akt II Ca 192/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 maja 2015 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski (spr.)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Anna Podolska-Kojtych

Sędzia Sądu Rejonowego Jolanta Mazurek (del.)

Protokolant Sekretarz sądowy Krystyna Melchior

po rozpoznaniu w dniu 13 maja 2015 roku w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko J. N. (1) i J. N. (2)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanych od wyroku Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku z dnia 29 października 2014 roku, sygn. akt I C 972/14

uchyla zaskarżony wyrok w całości i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt II Ca 192/15

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 6 grudnia 2012 roku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. domagał się zasądzenia w postępowaniu nakazowym z weksla solidarnie od pozwanych wystawców weksla własnego J. N. (1) i A. P. oraz poręczycieli wekslowych J. N. (2) i J. P. kwoty 42.786,04 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 22 września 2010 roku do dnia zapłaty.

Powód podał też, że zawarł z pozwanymi dłużnikami wekslowymi umowę leasingu. Pozwani jako korzystający zobowiązani byli do zapłacenia powodowi w uzgodnionych ratach wynagrodzenia pieniężnego w wysokości i na warunkach określonych umową. Pozwani nie dokonywali płatności w terminach określonych umową, co spowodowało powstanie zadłużenia na ich koncie oraz naliczenie odsetek od okresowych opłat leasingowych. W związku z naruszeniem przez pozwanych postanowień umowy powód wypowiedział umowę oraz wezwał do wydania przedmiotu leasingu.

Nakazem zapłaty z dnia 27 grudnia 2012 roku Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim orzekł zgodnie z żądaniem powoda.

Wobec cofnięcia pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia wobec pozwanych J. P. i A. P., Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim postanowieniem z dnia 4 lutego 2013 roku uchylił wydany wobec nich nakaz zapłaty i w tym zakresie umorzył postępowanie.

W zarzutach od nakazu zapłaty pozwani J. N. (1) i J. N. (2) wnieśli o uchylenie nakazu zapłaty w całości, oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów procesu.

Pozwani J. N. (1) i J. N. (2) podali, iż umowa leasingu łącząca strony została zmieniona aneksem, zgodnie z którym weksel wystawiony przez dotychczasowych współników korzystającego zostaje zniszczony (a to ten weksel został wypełniony przez powoda i stał się podstawą dochodzenia roszczeń w postępowaniu nakazowym), co zdaniem skarżących przemawia za uznaniem niezasadności roszczenia.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w Radzynie Podlaskim z dnia 4 marca 2014 roku przekazano sprawę Sądowi Gospodarczemu – Sądowi Rejonowemu Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku.

Zarządzeniem Prezesa Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku z dnia 6 maja 2014 roku sprawa została przekazana do rozpoznania I Wydziałowi Cywilnemu.

*

Wyrokiem z dnia 29 października 2014 roku Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku utrzymał w całości w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez Sąd Rejonowy w Radzynie Podlaskim w dniu 27 grudnia 2012 roku w sprawie o sygn. akt I Nc 989/12 w stosunku do pozwanych J. N. (1) oraz J. N. (2).

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 30 stycznia 2007 roku pomiędzy finansującym (...) Spółka Akcyjna w W. a korzystającym J. N. (1) i A. P., współnikami spółki cywilnej pod nazwą Przedsiębiorstwo (...) S. C. P. A., N. J. (1) z siedzibą w M., została zawarta umowa leasingu nr (...). Przedmiotem tej umowy był ciągnik siodłowy R. (...). Mocą tej umowy finansujący zobowiązał się do zakupu i oddania tego przedmiotu do używania J. N. (1) i A. P., współnikom Przedsiębiorstwa (...) S. C. P. A., N. J. (1) z siedzibą w M., w zamian za co współnicy spółki cywilnej zobowiązali się do uiszczania miesięcznych opłat leasingowych.

Na zabezpieczenie należności związanych z realizacją tej umowy J. N. (1) i A. P. wystawili weksel niepełny (in blanco), zgodnie z deklaracją wekslową z dnia 22 czerwca 2007 roku. Weksel ten został poręczony przez żony współników J. N. (2) i J. P..

W dniu 22 grudnia 2008 roku strony zawarły aneks do umowy leasingu nr (...), mocą którego J. N. (1) i J. N. (2), będący współnikami spółki cywilnej Przedsiębiorstwo (...) C. N. J., N. J. (2) oraz powód wprowadzili do umowy leasingu następujące zmiany:

1) z uwagi na wstąpienie do spółki cywilnej J. N. (2) i wystąpienie z tej spółki (...), jako korzystającego wskazano J. N. (1) i J. N. (2), współników Przedsiębiorstwa (...) S. C. N. J. (1), J. N. (2) z siedzibą w M.,

2) weksel wystawiony przez dotychczasowych współników zostaje zniszczony, a w jego miejsce obecni współnicy korzystającego J. N. (1) i J. N. (2) wystawią finansującemu nowy weksel in blanco z deklaracją wekslową.

Powód wypowiedział umowę leasingu i uzupełnił weksel (ten wystawiony pierwotnie przez J. N. (1) i A. P., a poręczony przez ich żony) na kwotę 42.786,04 zł z terminem płatności na dzień 21 września 2010 roku. Pismem z dnia 3 września 2010 roku powód wezwał pozwanych do zapłaty, informując ich jednocześnie o dacie wypełnienia weksla, sumie, oraz terminie i miejscu przedstawienia weksla do zapłaty. Pozwani do dnia wniesienia pozwu nie wykupili weksla.

Sąd Rejonowy wskazał, na podstawie jakich dowodów ustalił powyższy stan faktyczny i dodał, że w przeważającej części jest on bezsporny.

Spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do oceny prawnej wykonania postanowień aneksu do umowy leasingu, w szczególności do rozstrzygnięcia, czy roszczenie wobec pozwanych J. N. (2) i J. N. (1) może być wywodzone z weksła wystawionego poprzednio, którym miał być zniszczony.

Sąd Rejonowy oceniając ustalony stan faktyczny wskazał, że poza sporem pozostawały fakty zawarcia przez strony umowy leasingu i niewywiązania się przez pozwanych z jej postanowień, jak również wystawienie weksła in blanco przez J. N. (1) i A. P. jako współników Przedsiębiorstwa (...). S. A. P., J. N. (1) z siedzibą w M., poręczonego przez żony współników – J. N. (2) i J. P.. Strony stosunku wekslowego zawarły w dniu 30 stycznia 2007 roku porozumienie wekslowe, określające warunki jego wypełnienia. Weksel ten został wypełniony w dniu 22 grudnia 2008 roku z terminem płatności w dniu 21 września 2010 roku.

Według poglądu utrwalonego w orzecznictwie źródłem zobowiązania wekslowego jest umowa dochodząca do skutku przez wydanie weksła. Samo wystawienie dokumentu odpowiadającego przewidzianym dla weksła wymaganiom formalnym nie kreuje zobowiązania wekslowego wystawcy, do powstania tego zobowiązania konieczna jest jeszcze umowa między wystawcą a remitentem. Przepis art. 101 Prawa wekslowego wymienia cechy ustawowe weksła, których brak sprawia, że nie powstaje zobowiązanie wekslowe. Według art. 102 Prawa wekslowego nie będzie uważany za weksel własny dokument, któremu brak jednej z wymaganych cech, z tym, że weksel własny bez oznaczenia terminu płatności uważa się za płatny za okazaniem. Powyższy rygor łagodzi, mający zastosowanie do weksła własnego z mocy art. 103 Prawa wekslowego, art. 10 Prawa wekslowego, który dopuszcza możliwość wystawienia weksła in blanco (niezpełnego) z możliwością późniejszego uzupełnienia. Uzupełnienie weksła w taki sposób, aby posiadał wymagane przez prawo warunki ważności, jest podstawową przesłanką odpowiedzialności dłużników wekslowych. W przypadku weksła in blanco konieczne jest porozumienie stron określające zasady uzupełnienia weksła, w praktyce przybiera ono postać deklaracji wekslowej.

Weksel własny, z którego powód wywodził swoje roszczenie, wszystkie wymagane cechy zawierał.

Odnosząc się do charakteru odpowiedzialności pozwanej J. N. (2) Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 30 Prawa wekslowego zapłatę weksła można zabezpieczyć poręczeniem wekslowym. W myśl art. 32 Prawa wekslowego poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył. Zobowiązanie poręczyciela jest ważne, chociażby nawet zobowiązanie, za które poręcza, było nieważne z jakiegokolwiek przyczyny z wyjątkiem wady formalnej. Przepis art. 47 Prawa wekslowego stanowi, że kto weksel wystawił, przyjął, indosował lub zań poręczył, odpowiada wobec posiadacza solidarnie.

Z przytoczonych wyżej przepisów Sąd Rejonowy wywiódł, że pozwani wobec powoda odpowiadają solidarnie za zobowiązania z weksła: pozwany jako dłużnik wekslowy, zaś pozwana jako poręczyciel wekslowy.

Sąd Rejonowy zaznaczył również, że poręczyciel wekslowy leasingobiorcy może podnieść zarzuty z art. 10 Prawa wekslowego, nie może natomiast skorzystać z zarzutów dotyczących zasad rozliczenia umowy leasingu, na które może powoływać się wyłącznie leasingobiorca.

Za bezzasadny Sąd Rejonowy uznał zarzut, że zgodnie z aneksem do umowy leasingu weksel powinien być zniszczony i wobec tego roszczenie powoda jest nieuzasadnione. Zobowiązanie wekslowe istnieje i powód mógł skutecznie żądać od pozwanych zapłaty sumy wekslowej zgodnie z zawartym porozumieniem wekslowym.

Zgodnie z art. 481 § 1 k.c. jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, przy czym jeżeli stopa odsetek nie była określona, należą się odsetki ustawowe. W niniejszej sprawie powód nie ustalił w wekslu obowiązku zapłaty oprócz sumy wekslowej także odsetek, zatem od kwoty dochodzonej pozwem należą się powodowi odsetki ustawowe od dnia następnego po dacie płatności weksła.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania Sąd Rejonowy uzasadnił przepisami art. 98 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490), gdyż pozwani są stroną przegrywającą proces w całości.

Zgodnie z art. 496 k.p.c. po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje wyrok, w którym nakaz zapłaty w całości lub w części utrzymuje w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu, bądź też postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i pozew odrzuca lub postępowanie umarza. Z podanych wyżej przyczyn Sąd Rejonowy utrzymał w mocy w całości nakaz zapłaty w stosunku do pozwanych J. N. (1) oraz J. N. (2).

*

Apelację od tego wyroku wnieśli pozwani J. N. (1) i J. N. (2), zaskarżając wyrok Sądu Rejonowego w całości.

Pozwani zarzucili zaskarżonemu wyrokowi:

I. naruszenie przepisów postępowania w sposób mający istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c., polegające na przekroczeniu przez Sąd ram zasady swobodnej oceny dowodów poprzez błędną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenę dowodów zgromadzonych w sprawie, co doprowadziło do wyciągnięcia przez Sąd odmiennych wniosków niż wynikające z treści tych dowodów, a mianowicie do ustalenia, iż:

- zobowiązanie wekslowe istnieje i że powód mógł domagać się skutecznie zapłaty sumy wekslowej w sytuacji, gdy weksel uznać należało za nieważny – w kontekście treści deklaracji świadczącej o zniszczeniu weksla, oraz z uwagi na fakt, iż pozwani kwestionowali w piśmie kierowanym do powoda (w aktach sprawy) wartość zobowiązania wynikającego ze stosunku podstawowego – umowy leasingu, łączącej strony; zgodnie z załączonym do pozwu porozumieniem wekslowym weksel jest nieważny (porozumienie wskazuje, że zostaje, a więc jest zniszczony a nie „zostanie zniszczony”), zaś powód nie dołączył do pozwu ważnego weksla wypełnionego zgodnie z aneksem do umowy,
- podpis pozwanych jako wystawców weksla własnego in blanco stanowił element konstytuujący i ważność weksla i powstanie zobowiązania wekslowego, w sytuacji, gdy na skutek zawarcia aneksu do umowy zmianie uległy zasady wystawienia weksla – na miejsce dotychczasowych wystawców weksla wskazani zostali nowi, którzy powinni wystawić nowy weksel własny in blanco stosownie do postanowień aneksu do umowy leasingu,

II. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 101 Prawa wekslowego w związku z art. 103 Prawa wekslowego i art. 10 Prawa wekslowego, poprzez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, iż weksel przedstawiony przez powoda spełnia cechy ustawowe weksla własnego in blanco w sytuacji, gdy na wekslu widnieją podpisy osób, które nie mogą zostać uznane za wystawców weksla – na skutek aneksu do umowy zawierającego porozumienie wekslowe, zgodnie z którym weksel załączony do pozwu „zostaje zniszczony”, zaś powód nie przedstawił nowego weksla wystawionego zgodnie z aktualnym porozumieniem wekslowym wynikającym z zawartego aneksu, co skutkowało błędnym rozstrzygnięciem o utrzymaniu nakazu zapłaty i uznaniu ważności załączonego do pozwu weksla w sytuacji, gdy jako nieistniejący jest on nieważny.

Pozwani wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna o tyle, o ile konieczne jest uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, z uwagi na nierozpoznanie przez ten Sąd istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.).

W pierwszej kolejności należy wskazać, że stan faktyczny sprawy w zakresie decydującym o tej konstatacji, a dotyczącym istnienia stosunku podstawowego (umowy leasingu) i okoliczności wystawienia złożonego w niniejszej sprawie weksła własnego in blanco, a następnie jego wypełnienia, był bezsporny.

W tym zakresie zarzuty apelacji dotyczące naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. należy uznać za chybione, a przede wszystkim błędnie sformułowane, gdyż ocena, czy istnieje zobowiązanie wekslowe pozwanych należała w niniejszej sprawie do sfery ocen prawnych, natomiast samo istnienie weksła, jego treść, jak również oparcie go na stosunku podstawowym nie zależały od oceny przedstawionych faktów, które w tym zakresie nie były sporne.

Sąd Rejonowy skoncentrował swoją uwagę na elementach formalnych weksła własnego złożonego przez powoda i stwierdzając, że wymogi te zostały spełnione, uznał weksel za ważny i kreujący zobowiązanie wekslowe jego wystawcy oraz poręczyciela wekslowego. Pozwani odmawiali temu dokumentowi cech weksła tylko z tej racji, że w aneksie do umowy leasingu wyraźnie wskazano, że zostaje on zniszczony. Tak jednak się nie stało, czego dowodem jest niniejsza sprawa. Weksel jako źródło zobowiązania o charakterze formalnym jest dokumentem o cechach określonych przez Prawo wekslowe i jeżeli przedstawiony dokument tym wymaganiom odpowiada, nie można skutecznie wywodzić, że nie jest on wekslem czy też jest wekslem nieważnym z uwagi na to, że zgodnie z umową stron powinien być zniszczony.

Sąd Rejonowy orzekając naruszył jednakże normę wynikającą z art. 10 Prawa wekslowego. W niniejszej sprawie weksel własny in blanco nie został puszczony w obieg, ale został wypełniony przez jego pierwotnego posiadacza (powoda) i stał się podstawą dochodzenia przez niego roszczeń wobec pozwanych. Oznacza to, że pozwani mogą powoływać się na zarzut wypełnienia weksła niezgodnie z deklaracją wekslową, czego konsekwencją jest ustalenie, że zobowiązanie wekslowe nie powstało (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 1999 roku, sygn. I CKN 51/98, OSNC 2000/2/27). Na wypełnienie weksła niezgodnie z zawartym porozumieniem może powoływać się również poręczyciel wekslowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2004 roku, sygn. V CK 562/03, Pr. Bankowe 2005/3/17).

Deklaracja wekslowa (porozumienie wekslowe) jest umową, w której strony określają warunki i zasady wypełnienia weksła in blanco przez remitenta. W niniejszej sprawie należy wskazać, że w odniesieniu do przedmiotowego weksła istotne jest nie tylko porozumienie wekslowe pierwotnie towarzyszące jego wręczeniu, ale należy również uwzględnić jego zmianę wynikającą z aneksu do umowy leasingu, potwierdzonego faktem wystawienia przez J. N. (2) i J. N. (1) nowej deklaracji wekslowej i jak należy wnosić – wręczenia powodowi nowego weksła (co nie było jednak badane w niniejszym procesie) – k. 74-76 akt sprawy.

Z dokumentów tych jednoznacznie wynika, że w dniu 22 grudnia 2008 roku strony zmieniły porozumienie wekslowe odnoszące się do przedmiotowego weksła w ten sposób, że ustaliły, że weksel ten zostaje zniszczony (tzn. że powód nie będzie uprawniony do jego wypełnienia i dochodzenia na jego podstawie roszczeń), a jako zabezpieczenie roszczeń z umowy leasingu, w związku ze zmianą po stronie korzystającego z przedmiotu leasingu, zostanie wręczony nowy weksel in blanco. Tymczasem, pomimo to powód następnie wypełnił weksel in blanco (który miał być zniszczony) i na jego podstawie wystąpił z pozwem w niniejszym postępowaniu. Jest zatem oczywiste, że w ten sposób powód wypełnił weksel niepełny niezgodnie z deklaracją wekslową, a wobec tego zobowiązanie wekslowe pozwanego wystawcy weksła własnego oraz pozwanego poręczyciela wekslowego nie powstało.

Nie jest jednak tak, aby te okoliczności uzasadniały oddalenie powództwa w niniejszej sprawie. Powód w pozwie, równocześnie, obok weksła, powołał się również na stosunek podstawowy uzasadniający jego żądanie, a w sytuacji, gdy zobowiązanie wekslowe nie istnieje, Sąd Rejonowy powinien rozstrzygnąć spór na płaszczyźnie stosunku podstawowego (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1997 roku, sygn. I CKN 48/97, OSNC 1997/9/124).

Tymczasem Sąd Rejonowy ograniczył się do ustalenia w sposób ogólny, że strony łączyła umowa leasingu, która nie była prawidłowo wykonywana, została przez powoda wypowiedziana i roszczenia z tej umowy powód objął wypełnionym wekslem. Sąd Rejonowy zaniechał poczynienia ustaleń, jakiego rodzaju zobowiązań z umowy leasingu powód dochodzi w niniejszej sprawie, w jaki sposób zostały one przez powoda wyliczone (co do wysokości, a w przypadku odsetek za opóźnienie – od jakich należności, za jaki okres i według jakiej stopy procentowej powód

dochodzi tych odsetek, por. rozliczenie – k. 30 akt sprawy), a przede wszystkim – czy są mają one uzasadnienie materialnoprawne.

Sytuację, w której Sąd pierwszej instancji, przyjmując bezpodstawnie istnienie ważnego zobowiązania wekslowego, zaniechał zbadania wskazywanego równolegle przez powoda stosunku podstawowego i materialnej podstawy roszczeń powoda objętych wekslem, należy uznać za równoznaczną z nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Rejonowy będzie miał na uwadze powyższe rozważania i rozstrzygnie spór na płaszczyźnie stosunku podstawowego.

Orzekając ponownie, w zależności od wyniku procesu, Sąd Rejonowy rozstrzygnie również o kosztach instancji odwoławczej (art. 108 § 2 k.p.c.)

Z tych względów na podstawie wyżej powołanych przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.